

УДК 330.3

Фісуненко Н.О.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Університету митної справи та фінансів**УМОВИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВО**

Статтю присвячено дослідженню ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі та умов його формування. Розглянуто специфічні форми та принципи, що відображають особливості взаємодії суб'єктів на ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі. Розкрито механізм функціонування ринку, головні його елементи та складники. Наведено особливості формування ринку через механізм збалансованого попиту та пропозиції на інвестиційні ресурси, що сприятиме функціональному розподілу наявного інвестиційного капіталу.

Ключові слова: ринок інвестиційних ресурсів, інвестиційні ресурси, інвестиційний попит, інвестиційна пропозиція, будівельна галузь, основний капітал, оборотний капітал, людський капітал.

Фисуненко Н.А. УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЫНКА ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ

Статья посвящена исследованию рынка инвестиционных ресурсов строительной отрасли и условий его формирования. Рассмотрены специфические формы и принципы, отражающие особенности взаимодействия субъектов на рынке инвестиционных ресурсов в строительной отрасли. Раскрыт механизм функционирования рынка, основные его элементы и составляющие. Представлены особенности формирования рынка через механизм сбалансированного спроса и предложения на инвестиционные ресурсы, что способствует функциональному распределению имеющегося инвестиционного капитала.

Ключевые слова: рынок инвестиционных ресурсов, инвестиционные ресурсы, инвестиционный спрос, инвестиционное предложение, строительная отрасль, основной капитал, оборотный капитал, человеческий капитал.

Fisunenکو N.O. CONDITIONS FOR FORMATION OF THE MARKET OF INVESTMENT RESOURCES IN CONSTRUCTION

The article is devoted to the research of the investment resources market the construction of it and the conditions for its formation. Specific forms and principles reflecting the peculiarities of the interaction of subjects in the market of investment resources in the industry construction are considered. The mechanism of market functioning, its main elements and components are reveal. The features of market formation through the mechanism of balanced demand and proposal for investment resources are present, which contributes to the functional distribution of available investment capital.

Keywords: market of investment resources, investment resources, investment demand, investment proposal, the construction industry, fixed assets, working capital, human capital.

Постановка проблеми. Особливу роль у створенні сприятливих умов для забезпечення сталого зростання національної економіки відіграє розвиток будівництва як галузі матеріального виробництва, в межах функціонування якої відбувається створення локально закріплених (нерухомих) основних фондів виробничого і невиробничого призначення як готової будівельної продукції. Рівень розвитку будівництва загалом є одним із найважливіших індикаторів економічного розвитку країни та рівня життя її населення.

Інвестиційні процеси в будівельній галузі є важливими складниками інвестиційної діяльності, що забезпечують відтворення основних засобів окремих суб'єктів господарювання, галузей, регіонів та національної економіки загалом шляхом нового будівництва, розширення, реконструкції та технічного переоснащення наявних підприємств. Тому необхідним є дослідження формування ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику кількість наукових робіт вітчизняних та закордонних учених присвячено дослідженню як ринку інвестиційних ресурсів, так і будівельної галузі. Значної уваги заслуговує низка публікацій А.В. Черепа, Л.Л. Ігніної, В.С. Гродського, Т.В. Майорової, К.Ю. Соколюк, Т.П. Норкіна, З.О. Скарбун, Н.О. Тарханова, П.Л. Веленського, С.А. Смоляка, А.А. Пересади, В.В. Зубенкова, В.І. Кравченко, К.В. Паливоди, Д.Л. Левчинського, Г.І. Онищук та інших. У працях цих авторів розглянуто основні складники та головні елементи ринку інвестиційних ресурсів та частково розглянуто принципи формування інвестиційних ресурсів. Проте залишаються нерозкритими питання умов формування

ринку інвестиційних ресурсів загалом та його дослідження на рівні будівельної галузі.

Незважаючи на глибокий рівень теоретичного та практичного розкриття передумов і становлення інвестиційного розвитку економіки, підходів до системного дослідження її інвестиційного клімату, недостатньо визначеним є ринок інвестиційних ресурсів у будівельній галузі, де у процесі здійснення виробничої діяльності будівельних підприємств інвестиційні ресурси перетворюються в об'єкти основного капіталу, а через участь в інвестиційних процесах реалізується потенціал галузі у формуванні виробничих фондів інших галузей економіки.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі умов, що організують ринок інвестиційних ресурсів у будівельній галузі, на якому формується врівноважений попит та пропозиція на інвестиційні ресурси, що сприяє функціональному розподілу наявного інвестиційного капіталу (основного, оборотного та людського).

Виклад основного матеріалу дослідження. Для організації ефективного інвестиційного процесу на ринку інвестиційних ресурсів у галузі будівництва необхідні деякі умови. У ринковій економіці вони мають специфічні форми, що відображають особливості взаємодії суб'єктів інвестування у системі ринкових відносин:

- наявність значного інвестиційного капіталу з диверсифікованою за формами власності структурою, якій характерна перевага приватного інвестиційного капіталу порівняно з державним;

- розмаїття суб'єктів інвестиційної діяльності у розрізі взаємин власності й інституціональної організації; розподіл функцій держави і часток інвесторів в інвестиційному процесі; присутність розгалуженої

мережі фінансових посередників, які сприяють реалізації інвестиційного попиту та пропозиції;

– розподіл інвестиційного капіталу за об'єктами інвестування відповідно до економічних критеріїв оцінки привабливості інвестиційних ресурсів через ринковий механізм [4, с. 41].

Досліджуючи ринок інвестиційних ресурсів у будівельній галузі, визначимо, що він як система містить:

- а) суб'єкти (елементи) ринку;
- б) об'єкти (предмети) ринкових відносин;
- в) інфраструктуру ринку;
- г) ринковий механізм;
- д) державний контроль, регулювання і саморегулювання ринку.

Суб'єктами (елементами) ринку інвестиційних ресурсів у будівництві вважаються інвестори, замовники, підрядники, проектно-вишукувальні організації, науково-дослідні інститути, підприємства промисловості будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, підприємства будівельного і дорожнього машинобудування, підприємства (заводи) – виробники технологічного, енергетичного та іншого обладнання; населення.

Об'єктами (предметами) ринкових відносин є інвестиційні ресурси (фінансові, матеріально-речові, інноваційні, інтелектуальні, нематеріальні); робоча сила; науково-технічна продукція та інвестиційні послуги.

З метою виконання основних функцій ринку необхідне створення умов, що забезпечують його нормальну діяльність загалом, тобто створення відповідної інфраструктури.

Найбільш важливими складниками створення та активізації спеціалізованої ринкової інфраструктури є:

- створення умов привабливості інвестиційної та будівельної діяльності в конкретному регіоні та країні загалом;
- виявлення і характеристика інвестиційного та будівельного потенціалу;
- створення конкретних форм ринкової інфраструктури, спрямованих на підтримку інвестиційно-будівельної діяльності (банки, біржі, інвестиційні фонди, консалтингові та страхові організації, рекламні агентства, мережі комунікацій).

Інфраструктуру ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі утворюють:

- банки – державні, зовнішньоекономічні, інвестиційні, акціонерні, комерційні, іпотечні;
- біржі – товарно-сировинні, трудових ресурсів, фондів;
- брокерські контори і фірми;
- інституціональні інвестори – пенсійні фонди, страхові компанії, приватні та комерційні каси, іпотечні фірми та фонди фінансування будівництва;
- іноземні інвестори;
- інженерно-консультаційні центри, аудиторські фірми та інші.

Усі суб'єкти ринку та елементи його інфраструктури перебувають у взаємозв'язку та взаємодії [3, с. 235–236].

Ринку інвестиційних ресурсів будівництва, як і будь-якому ринку, притаманний ринковий механізм, рушійною силою якого є наявність попиту та пропозиції, а відповідність пропозиції попиту забезпечує стан

ринкової рівноваги та встановлює врівноважені ціни на конкуруючому ринку. Тобто основним механізмом функціонування ринку є конкуренція, а в нашому дослідженні розглядається конкуренція всередині будівельної галузі за більш вигідні умови виробництва та реалізації кінцевої продукції. Механізм функціонування ринку інвестиційних ресурсів будівництва можна представити такою схемою (рис. 1).

В основі цього механізму лежить механізм дії закону вартості. Коли попит дорівнює пропозиції (а це є ідеальним станом ринку й існує як тимчасове явище), то ціна на інвестиційні ресурси встановлюється на рівні суспільно необхідних витрат і є ціною рівноваги. Розширення виробництва дає змогу збільшити пропозицію, а рівновага між попитом і пропозицією відновлюється, ціни починають зменшуватися і знову приходять до рівноваги.

Розглядаючи ринок інвестиційних ресурсів будівництва як систему, що включає державний контроль, регулювання і саморегулювання ринку, зазначимо:

- держава встановлює і регулює інституційні залежності суб'єктів ринку інвестиційних ресурсів будівництва та його інфраструктури на основі податкових зобов'язань, субвенцій, антимонопольних заходів, амортизаційних відрахувань та ін.;
- державний контроль в інвестиційно-будівельній сфері передбачає виокремлення інвестиційного (будівельного) бізнесу в спеціальну область господарського законодавства й адміністративного нагляду;
- саморегулювання процесів ринкових відносин здійснюється за допомогою роботи тендерних торгів, що являють собою аукціони з купівлі-продажу інвестиційних ресурсів, будівельної продукції, цінних паперів, де ціни формуються за законом попиту та пропозиції [8, с. 56–107].

З огляду на вище викладене, основними умовами ефективного функціонування ринку інвестиційних ресурсів у галузі будівництва, на нашу думку, є формування збалансованого попиту та пропозиції через урівноваженість вільного ціноутворення та конкуренції; наявність достатньої кількості та якості інвестиційних ресурсів; розвинена ринкова інфраструктура, присутність платоспроможних споживачів та їхня фінансова і грошова стійкість. Вплив чинників на формування ринку зображено на рис. 2.

Тому, на думку автора, є доцільним дослідити формування ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі, починаючи з формування попиту та пропозиції як основного механізму ринку.

Рис. 1. Механізм функціонування ринку інвестиційних ресурсів будівельної галузі [2, с. 105–106]

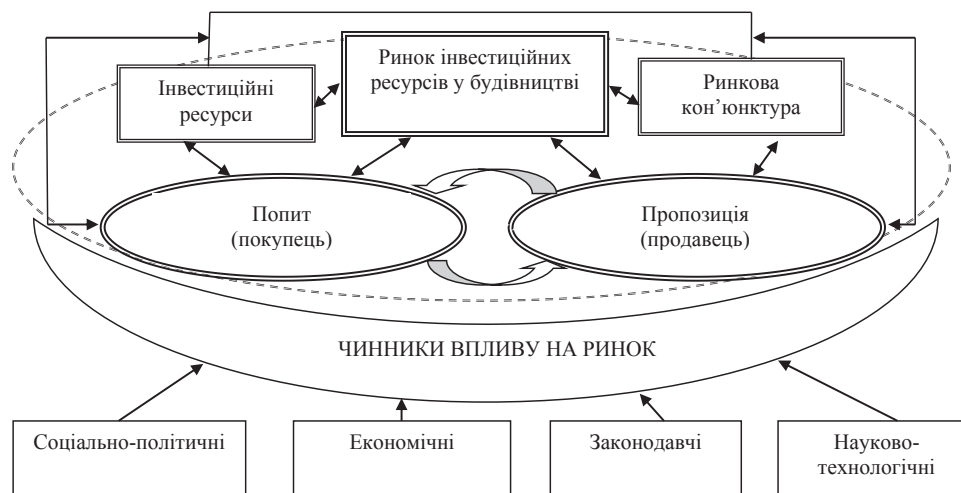

Рис. 2. Умови і чинники формування ринку інвестиційних ресурсів у будівництві

Попит на ринку інвестиційних ресурсів формується під впливом таких основних факторів, як ефективність діяльності суб'єктів господарювання та їхня платоспроможність, рівень матеріально-технічного забезпечення виробництва, платоспроможність населення, споживачів, конкурентоспроможність, кон'юнктура ринку. На попит також впливає рівень розвитку певної галузі національної економіки та ціна товару (інвестиційного ресурсу та інвестиційної послуги) [5].

Формування і розвиток ринку інвестиційних ресурсів має сприяти задоволенню потреб будівельних підприємств (попит) не тільки в окремий період часу, але й на перспективу. Отже, попит представлений усіма суб'єктами господарювання та фізичними особами, що потребують ресурсів для реалізації своїх інвестиційних програм (проектів).

При цьому формування інвестиційної пропозиції має низку відмінних особливостей. Пропозицію на ринку інвестиційних ресурсів формують виробники інвестиційних ресурсів та всі наявні і потенційні інвестиційні ресурси, у тому числі й іноземного походження, що залучаються або можуть бути залучені в процесі інвестування [1, с. 326–329].

Із цього випливає, що інвестиційна пропозиція є основним чинником, який характеризує масштаби функціонування ринку інвестиційних ресурсів, оскільки викликає зміну попиту на інвестиційні ресурси. Механізм зворотного зв'язку не настільки виражений; він проявляється лише в умовах вільного конкурентного ринку.

На формування пропозиції ринку інвестиційних ресурсів у будівництві впливає не лише фінансово-кредитна система та її стан, але й наявність виробництва необхідних ресурсів, що у процесі інвестування стають інвестиційними. Тобто необхідно враховувати розвиток виробництва будівельних матеріалів, новітніх проектно-конструкторських розробок, галузі освіти та науки і суміжних галузей, що впливають на загальноекономічний стан країни.

Формування ціни на інвестиційні ресурси залежить від співвідношення попиту та пропозиції на них, платоспроможності підприємств і населення та відсоткової ставки НБУ, що формується на ринку капіталу [6, с. 94–96] та відображає економічні інтереси покупців і продавців у конкретних умовах функціонування ринку інвестиційних ресурсів будівництва.

Формування ринку інвестиційних ресурсів будівництва та функціонування ринкового механізму неможливе без наявності достатньої кількості та якості інвестиційних ресурсів, де важливим принципом продуктивного їх формування та функціонування є те, що вони мають забезпечувати достеменний обмін між будівельними товаровиробниками та іншими галузями економіки (рис. 3).

При цьому основними умовами для формування та ефективного розвитку ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі є наявність інвестиційних ресурсів; з урахуванням цих умов процес формування має базуватися на таких принципах:

1. Принцип врахування перспектив розвитку інвестиційної діяльності. У процесі формування обсягів та структури інвестиційних ресурсів варто враховувати усі стадії інвестиційного процесу – передінвестиційну, інвестиційну та експлуатаційну.

2. Принцип забезпечення відповідності обсягу залучених інвестиційних ресурсів обсягу інвестиційних потреб виробництв. Загальна потреба в інвестиційних ресурсах підприємств базується на розрахунках загальних обсягів реального та фінансового інвестування.

3. Принцип забезпечення оптимальної структури інвестиційних ресурсів із позицій ефективною інвестиційної діяльності. Умови формування високих кінцевих результатів інвестиційної діяльності залежать від структури сформованих інвестиційних ресурсів. Оптимальна структура забезпечує фінансову рівновагу розвитку виробництв у процесі здійснення інвестиційної діяльності; з іншого боку, неоптимальна структура генерує ризики у фінансовій сфері виробництва, тобто приводить до банкрутства підприємств.

4. Принцип забезпечення мінімізації витрат із формування інвестиційних ресурсів із різних джерел. Така мінімізація витрат здійснюється у процесі управління вартістю капіталу, який залучається для інвестиційної діяльності з метою одержання максимальної суми чистого прибутку.

5. Принцип забезпечення високоефективного використання інвестиційних ресурсів у процесі інвестиційної діяльності. Інвестиційні ресурси, які тимчасово не використовуються, можуть втрачати свою вартість із часом. Тому формувати інвестиційні ресурси варто з огляду на темпи інфляції та інші фактори, які впливатимуть на вартість про-

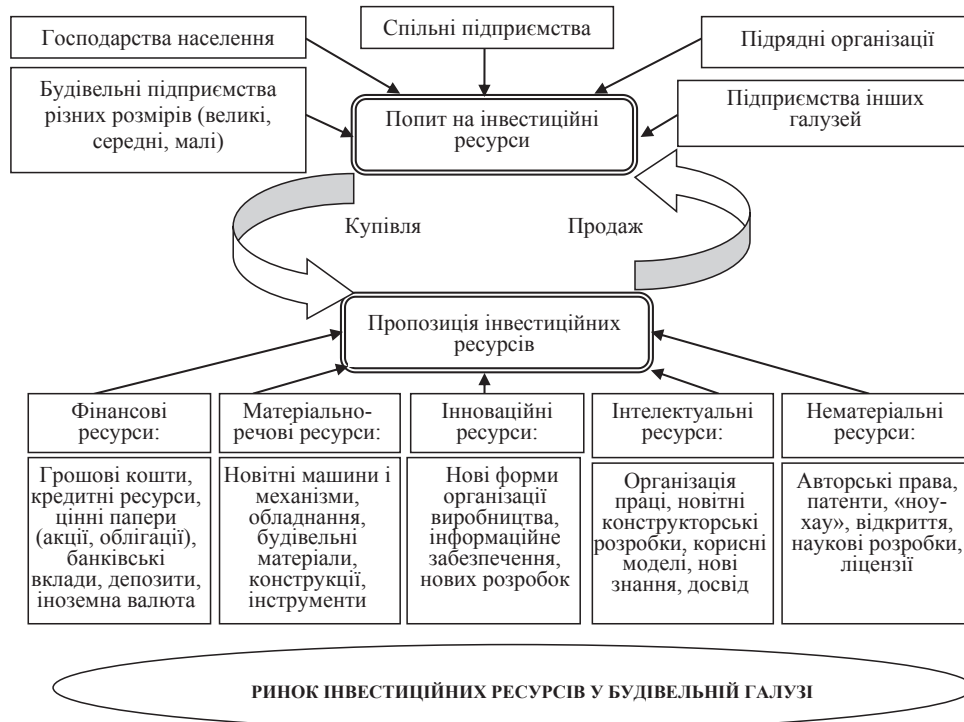

Рис. 3. Формування ринку інвестиційних ресурсів у будівництві

тягом строку реалізації інвестиційної діяльності [8, с. 380–382].

Згідно з визначеними принципами, формування ресурсів починається з власних внутрішніх джерел. До власних внутрішніх інвестиційних ресурсів належать амортизаційні відрахування, прибуток, строкові та поточні депозити, а властивістю їх використання у процесі інвестування є доступність. Інший спосіб залучення інвестиційних ресурсів передбачає участь посередників – фінансово-кредитних установ та організацій, які акумулюють тимчасово вільні кошти населення, кошти підприємств, кошти державних органів, кошти інших держав та фонди фінансування будівництва [7, с. 106–112].

Ще однією із форм залучення інвестиційних ресурсів на ринок є прями іноземні інвестиції як довгострокові вкладення нерезидентів в економіку країни-реципієнта зі збереженням контролю за власними активами [8, с. 151–154]. Ці інвестиційні ресурси мають продуктивний характер та здійснюються реальними капіталовкладеннями в підприємства, передачею досвіду, технологій і шляхом створення спільних виробництв за участі вітчизняного та іноземного капіталів.

Фінансові інвестиційні ресурси вимагають подальшої трансформації в матеріально-речові ресурси, інноваційні, інтелектуальні та нематеріальні ресурси, перелік та склад яких визначаються характером інвестиційного проекту та його метою. До них належать новітні машини і механізми, обладнання, будівельні матеріали, конструкції, інструменти, інформаційні технології, нові форми організації виробничого процесу, організація праці, корисні моделі, промислові зразки, авторські права, патенти.

Матеріально-речові, інноваційні, інтелектуальні ресурси формуються не лише за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства (трансформованих із фінансових ресурсів), а й за наявності представлених виробниками ресурсів на ринку інвестиційних ресурсів.

До інноваційних та інтелектуальних ресурсів відносять інформаційні технології, нові форми організації виробництва, нові знання, досвід. На думку автора, це не менш важливі ресурси, головне завдання яких полягає у знанні потреб у будівельній продукції на місцях із боку потенційних замовників (інвесторів); володінні інформацією про поточні виробничі можливості будівельно-монтажних організацій, специфіку виконуваних ними робіт, завантаження, вартість (ціна) виконуваних ними робіт (банк даних будівельно-монтажних організацій); володінні інформацією про обсяги, номенклатуру, якість, ціни на інвестиційні ресурси (банк підприємств промисловості будівельних матеріалів); володінні інформацією щодо ринку праці в будівництві; володінні інформацією про інвестиційні проекти, які мають комерційну спроможність.

Інвестиційні послуги, які є товаром на ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі, об'єднують сформовані інвестиційні ресурси та прискорюють їх обіговість у залученні додаткових послуг із консультування з інвестування; управління активами клієнтів та інших послуг.

Оскільки основним засобом та інструментом управління капіталом є інвестиційні програми в будівництві, які розробляються з метою оптимізації інвестиційної діяльності та визначення джерел, форм, суб'єктів і напрямів залучення виробничого капіталу, то доцільним є удосконалення її структурних складників, техніко-технологічне переоснащення виробничих процесів. Інвестиційна програма є інструментом інвестиційної діяльності, на основі якої має визначатися попит та пропозиція на інвестиційні ресурси та розроблятися інвестиційні проекти, що є засобом реалізації інвестицій і, відповідно, залучених у процесі інвестиційних ресурсів.

Ознакою виконання мети інвестиційної діяльності на основі інвестиційного проекту є залучення різної кількості інвестиційних ресурсів та контроль

за їх продуктивним використанням протягом усього періоду життєвого циклу. У процесі реалізації інвестиційного проекту всі залучені в процес ресурси (фінансові, матеріально-речові, інтелектуальні нематеріальні (включаючи фактор часу), інноваційні) виступають як інвестиційні. Це пояснюється тим, що метою залучення тих чи інших видів ресурсів є отримання прибутку та/або соціального ефекту.

Сучасні концепції інвестиційної діяльності розпочинаються із формування капіталу згідно з інвестиційним проектом, а ефективний розвиток ринку інвестиційних ресурсів у будівництві потребує активізації інвестиційної діяльності на всіх рівнях управління національної економіки.

За кожним напрямом формування та функціонування наявного інвестиційного капіталу (основного капіталу (з метою модернізації переоснащення виробництва на основі інновацій); оборотного капіталу (прискорення обіговості, що сприяє активізації виробничих процесів) та людського капіталу (сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей)) необхідно зважати на те, що будь-який із факторів виробництва, маючи виняткові, характерні тільки йому властивості, діє як на процес залучення, так і на механізм подальшого їх використання [4, с. 72–76].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можна дійти таких висновків. По-перше, встановлено, що основними складниками та елементами ринку інвестиційних ресурсів у будівельній галузі є суб'єкти ринку; об'єкти ринкових відносин; інфраструктура ринку; ринковий механізм; державний контроль, регулювання і саморегулювання ринку. Розглянуто специфічні форми умов формування ринку, що відображають особливості взаємодії суб'єктів (наявність значного інвестиційного капіталу, розмаїття суб'єктів, розподіл капіталу) на ринку.

По-друге, досліджено механізм функціонування збалансованого попиту та пропозиції на інвестиційні ресурси та послуги, в основі якого лежить

механізм дії закону вартості. Безпосередньо процес формування ринку ґрунтується на певних принципах, дотримання яких дає змогу забезпечити галузь будівництва інвестиційними ресурсами.

По-третє, показано особливості формування ринку інвестиційних ресурсів у галузі будівництва через функціонування ринкового механізму за наявності достатньої кількості та якості інвестиційних ресурсів, де важливим принципом є забезпечення достеменного обміну між будівельними товаровиробниками та іншими галузями економіки.

Перспективами подальшого дослідження є вивчення впливу чинників на формування ринку інвестиційних ресурсів у галузі будівництва та розгляд науково-методичних засад його оцінювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виленский П.Л., Лившиц В.Н., Смоляк С.А. Оценка эффективности инвестиционных проектов. Теория и практика: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб и доп. – М.: Дело, 2002. – 888 с.
2. Гродский В.С. Экономическая теория: Учебное пособие. Стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2013. – 208 с.
3. Игонина Л. Л. Инвестиции: учеб. пособие / Л. Л. Игонина; под ред. д-ра экон. наук, проф. В. А. Слепова. – М.: Экономист. – 2005. – 478 с.
4. Коденська М. Ю. Інвестиції у розвиток людини / М. Ю. Коденська // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційного розвитку в Україні // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 23–24 жовтня 2008р. – У трьох частинах / РВПС України. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 1. – 396 с., С. 72–76.
5. Концепція Державної цільової програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua>
6. Кравченко В.І., Паливода К.В. Фінансування будівництва житла: Новітні тенденції. Ч. 2. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 257 с.
7. Пересада А. А., Зубенков В. В. Реалізація інвестиційних проектів в Україні / А.А. Пересада, В.В. Зубенков / Фінанси України. – 2004. – № 3. – С. 106–112.
8. Т. В. Майорова, Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Т. В. Майорова]; – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.